

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Białymstoku

LBI.410.006.02.2019

02240819

Prezydent Miasta Białegostoku
Tadeusz Truskolaski
Urząd Miejski w Białymstoku
ul. Słonimska 1, 15-950 Białystok

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/19/023 – Ochrona materialnego dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Białymstoku
ul. Akademicka 4, 15-267 Białystok
T +48 85 874 81 00, F +48 85 874 81 33
lbi@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Urząd Miejski w Białymstoku, ul. Słonimska 1, 15-950 Białystok ¹
Kierownik jednostki kontrolowanej	Tadeusz Truskolaski, Prezydent Miasta Białegostoku ² od 5 grudnia 2006 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	<ol style="list-style-type: none"> 1. Działania na rzecz ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych. 2. Współpraca przy realizacji działań i celów ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych.
Okres objęty kontrolą	Lata 2016-2019 (do dnia zakończenia czynności kontrolnych ³), z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, jeżeli miały wpływ na ocenę kontrolowanej działalności.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ⁴
Jednostka przeprowadzająca kontrolę Kontrolerzy	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Białymstoku <ol style="list-style-type: none"> 1. Tomasz Ambrozik, doradca ekonomiczny, upoważnienie do kontroli nr LBI/54/2019 z 14 maja 2019 r. 2. Piotr Jurkin, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LBI/55/2019 z 14 maja 2019 r. (akta kontroli str. 1-2)

¹ Dalej: Urząd.

² Dalej: Prezydent.

³ Tj. do dnia 19.06.2019 r.

⁴ Dz. U. z 2019 r. poz. 489., dalej: „ustawa o NIK”.

II. Ocena ogólna⁵ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia działania Miasta Białystok na rzecz ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych.

Uzasadnienie oceny ogólnej

Miasto Białystok zarówno pod względem prawnym, jak i organizacyjnym jest przygotowane do realizacji zadań służących ochronie i opiece nad zabytkami, w tym zabytkami wytworzonymi przez mniejszości narodowe. W Urzędzie utworzono komórkę organizacyjną, do której zadań należy ochrona zabytków. W przyjętych przez Radę Miasta aktach prawnych określono priorytety, a w ramach nich zasadnicze kierunki działań w zakresie ochrony i opieki nad wszystkimi zabytkami stanowiącymi dziedzictwo wielu kultur Białegostoku. Wśród zabytków znajdujących pod pieczęią władz Białegostoku, 164 były wytworzone przez mniejszości narodowe. Miasto było zaangażowane finansowo w prace konserwatorskie, restauratorskie oraz budowlane zabytków będących zarówno w zarządzie Miasta, jak i stanowiących własność osób fizycznych, instytucji. Na zadania dotyczące opieki i ochrony nad zabytkami w latach 2016-2019 (do 30 kwietnia), wydatkowało łącznie 14.239,89 tys. zł, w tym 4.889,19 tys. zł przeznaczono na ochronę zabytków wytworzonych przez mniejszości narodowe. Miasto Białystok prowadziło również aktywną współpracę z przedstawicielami dwóch mniejszości narodowych (żydowskiej i białoruskiej) oraz z Podlaskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków („WKZ”), co przyczyniło się do identyfikowania potrzeb w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej⁶ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Działania na rzecz ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych

Opis stanu faktycznego

1.1. W Urzędzie od 1 grudnia 2014 r. funkcjonuje Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków („Biuro”) Do 30 czerwca 2015 r. Biuro wykonywało zadania jako samodzielna komórka organizacyjna Urzędu, a od 1 lipca 2015 r. w ramach Departamentu Kultury, Promocji i Sportu („Departament Kultury”)⁷. Do zadań Biura należy m.in.: [1] realizacja zadań w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, w tym opracowywanie, realizacja i koordynacja gminnego programu opieki nad zabytkami Białegostoku; [2] prowadzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomości oraz ewidencji pomników i miejsc pamięci we współpracy z Departamentem Urbanistyki Urzędu; [3] prowadzenie spraw z zakresu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków na terenie Białegostoku; [4] współpraca z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność w zakresie ochrony zabytków; [5] wydawanie, zgodnie z właściwością, opinii, decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami⁸ oraz w przepisach odrębnych odnoszących się do zabytków nieruchomości; [6] organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. W Biurze zadania dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, w tym określone w ustawie o ochronie zabytków, wykonuje pięciu pracowników. (akta kontroli str. 3-39)

Od 29 listopada 2014 r. obowiązuje porozumienie z 7 listopada 2014 r. w sprawie powierzenia Miastu Białystok prowadzenia niektórych spraw z zakresu właściwości Wojewody Podlaskiego, realizowanych przez Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora

⁵ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁶ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁷ Zarządzenie wewnętrzne Nr 37/15 Prezydenta Miasta Białegostoku z 6 lipca 2015 r. w sprawie ustalenia organizacji wewnętrznej Departamentu Kultury, Promocji i Sportu i szczegółowych zadań referatów i samodzielnych stanowisk pracy.

⁸ Dz. U. z 2018 r. poz. 2067., dalej „ustawa o ochronie zabytków”.

Zabytków⁹. Zgodnie z § 1 cytowanego porozumienia, Miasto Białystok przyjęło prowadzenie niektórych spraw dotyczących zabytków nieruchomości położonych w granicach Białegostoku z wyłączeniem następujących zabytków wpisanych do rejestru: [1] zespół pałacowo-ogrodowy Branickich; [2] zespół kościoła rzymskokatolickiego katedralnego, p.w. Wniebowzięcia NMP; [3] cerkiew prawosławna p.w. św. Mikołaja (katedralna); [4] zespół kościoła rzymskokatolickiego parafialnego p.w. św. Rocha i Chrystusa Króla; [5] zespół kościoła rzymskokatolickiego parafialnego p.w. św. Wojciecha. W świetle postanowień § 3 do zakresu działania Miasta należało m. in.:

- realizacja zadań wynikających z przepisów ustawy o ochronie zabytków, w tym głównie: uzgadnianie programów prac konserwatorskich przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, uzgadnianie programów zagospodarowania zabytków wpisanych do rejestru zabytków, wydawanie pozwoleń na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, wydawanie decyzji administracyjnych dotyczących przywrócenia zabytku do stanu poprzedniego lub uporządkowanie terenu, przeprowadzenie działań kontrolnych w zakresie oceny stanu zachowania zabytków wpisanych do rejestru zabytków,
- realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków określonych w przepisach ustawy z dnia 10 kwietnia 2003 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych¹⁰, tj. wydawanie opinii na wniossek zarządcy drogi dotyczących lokalizacji drogi w odniesieniu do dóbr kultury chronionych na podstawie odrębnych przepisów,
- realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków określonych w przepisach ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym¹¹, w tym: uzgadnianie decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, uzgadnianie decyzji o warunkach zabudowy,
- realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków określonych w przepisach ustawy z dnia 7 lipca 1994 r.- Prawo budowlane¹², w tym na przykład wydawanie opinii dotyczących odstępstw od przepisów techniczno-budowlanych w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską.

(akta kontroli str. 40-46)

1.2. Wg stanu na 31 grudnia 2016 r., 2017 r., 2018 r. i 30 kwietnia 2019 r. do gminnej ewidencji zabytków Białegostoku było wpisanych odpowiednio: 594, 597, 597 i 612 zabytków nieruchomości (akta kontroli str. 47-91)

Spośród tych 612 zabytków nieruchomości, 164 zostały wytworzone przez mniejszości narodowe¹³, w tym:

- 91 przez mniejszość żydowską,
- 43 przez mniejszość rosyjską¹⁴,
- 30 przez mniejszość niemiecką. (akta kontroli str. 93-107)

1.3.1. Kierunki działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego przedstawiono w „Strategii Rozwoju Miasta Białegostoku na Lata 2011-2020 plus”¹⁵ (dalej: „Strategia”). Oceniając potrzeby w zakresie zachowania całości materialnej substancji zabytkowej Miasta nie dokonywano podziału na sferę dziedzictwa mniejszości narodowych i pozostałe dziedzictwo. Mając na uwadze priorytet D.1.6. w Strategii („Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego”), corocznie w budżecie Miasta planowano środki na ochronę i konserwację zabytków kultury materialnej, stanowiących własność Miasta oraz środki na pomoc

⁹ Dz. Urz. Woj. Podlaskiego z 14.11.2014 r. poz. 3794. Porozumienie było aneksowane 24.09.2015 r. (aneks Nr 1/2015) – Dz. Urz. Woj. Podlaskiego z 28.09.2015 r. poz. 3029.

¹⁰ Dz. u. z 2018 r. poz. 1474.

¹¹ Dz. U. z 2018 r. poz. 1945, ze zm.

¹² Dz. U. z 2018 r. poz. 1202, ze zm.

¹³ Według stanu na 30 kwietnia 2019 r. (na koniec grudnia 2016 r. – 162, na koniec grudnia 2017 i 2018 r. – 164 zabytki).

¹⁴ 41 zabytków na koniec grudnia 2016 r. (na koniec pozostałych badanych okresów – 43 zabytki).

¹⁵ Uchwała nr LVIII/777/10 Rady Miasta Białystok z dnia 13 września 2010 r.

właścicielom obiektów zabytkowych znajdujących się na jego terenie¹⁶. Zagadnienie to szerzej opisano w pkt. 1.9. niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

Koszty działania w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, w tym mniejszości narodowych szacowane były na podstawie przeprowadzanych oględzin i kontroli stanu zachowania i zabezpieczenia zabytków, wniosków o udzielenie dotacji z lat poprzednich, czy też zakresu przewidywanych czynności przy zabytkach określonych na podstawie wydawanych przez Miejskiego Konserwatora Zabytków („MKZ”) i WKZ pozwoleń na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych. Ponadto, część zadań w z tego obszaru realizowały miejskie jednostki organizacyjne, czy poszczególne jednostki organizacyjne Urzędu. Na przykład, Departament Inwestycji przygotowując projekt budżetu na dany rok określał szacunkowe koszty planowanych inwestycji w oparciu o poniesione nakłady na tego typu zadania z lat ubiegłych, a w przypadku opracowanej dokumentacji o kosztorysy inwestorskie.

(akta kontroli str. 108-114 i 170-173)

1.3.2. Z dniem 1 stycznia 2014 r. przestał obowiązywać „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Białegostoku na lata 2010-2013”. W okresie od 1 stycznia 2014 r. do 17 czerwca 2018 r. Rada Miasta Białegostoku nie uchwaliła nowego gminnego programu opieki nad zabytkami, co zostało szerzej omówione w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości” niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

(akta kontroli str. 115-116)

Aktualnie obowiązujący „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta Białegostoku na lata 2018-2021” został przyjęty uchwałą Nr LI/793/18 Rady Miasta Białystok z dnia 18 czerwca 2018 r.¹⁷. Program został pozytywnie zaopiniowany przez WKZ. Podstawowym celem opracowania Programu było określenie zasadniczych kierunków działań inicjowanych przez władze miasta w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego występującego w jego administracyjnych granicach, zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków. Tak więc, jego postanowienia dotyczą ochrony wszystkich zabytków, w tym również wytworzonych przez mniejszości narodowe. Na potrzeby Programu wyznaczono trzy podstawowe priorytety. Są to:

- 1) Priorytet pierwszy: „Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego miasta”;
- 2) Priorytet drugi: „Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego”;
- 3) Priorytet trzeci: „Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja, służące budowaniu tożsamości miasta i mieszkańców”.

W ramach Priorytetu pierwszego ustalono trzy kierunki działań związanych z:

- zahamowaniem procesu degradacji zabytków i doprowadzeniem do poprawy ich stanu zachowania,
- wspieraniem inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- podejmowaniem współpracy z właścicielami zabytków położonymi na terenie Miasta.

W ramach Priorytetu drugiego ustalono trzy kierunki działań związanych z:

- realizowaniem zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami, jako potwierdzenia uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju Miasta,
- budowaniem zintegrowanego systemu ochrony dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego,
- rozszerzeniem zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego Miasta.

W ramach Priorytetu trzeciego ustalono cztery kierunki działań związanych z:

- opracowanie dokumentacji zasobów dziedzictwa kulturowego miasta oraz monitorowanie ich stanu zachowania,

¹⁶ W okresie objętym kontrolą wysokość udzielonych dotacji na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich czy robót budowlanych przy zabytkach wyniosła odpowiednio po 1.200,00 tys. zł. w 2016 i 2017 roku oraz 1.178,00 tys. zł i 838,00 tys. zł w kolejnych latach.

¹⁷ Dz. Urz. Woj. Podlaskiego z 28.06.2018 r. poz. 2894.

- umożliwieniem jak najszerszego dostępu do informacji o dziedzictwie kulturowym miasta,
  - kreowaniem wizerunku Białegostoku jako miasta wielu kultur i różnorodnym dziedzictwie kulturowym,
  - rozwojem edukacji i popularyzacji wiedzy o dziedzictwie kulturowym Białegostoku.
- (akta kontroli str. 116-122 i 397-401)

„Gminny program opieki nad zabytkami dla Miasta Białegostoku na lata 2018-2021” został przyjęty uchwałą Rady Miasta Białystok z dnia 18 czerwca 2018 r. Tak więc, sprawozdanie z realizacji gminnego programu, zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy o ochronie zabytków, powinno zostać przedstawione Radzie Miasta w 2020 roku. (akta kontroli str. 166)

1.4. W Strategii uwzględniono ochronę i opiekę nad zabytkami, w tym również wytworzonymi przez mniejszości narodowe. W ramach instrumentów polityki rozwoju Miasta w obszarze dotyczącym zagospodarowania przestrzennego, infrastruktury technicznej i transportu stwierdzono, że „należałoby opracować i wdrożyć Program ochrony zabytków, dóbr kultury i dóbr kultury współczesnej”¹⁸. Według Strategii fundamentem rozwoju tożsamości lokalnej Miasta ma być poszanowanie tradycji oraz dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. W Priorytecie A.1. – „Kreowanie prawidłowej i racjonalnej struktury funkcjonalno-przestrzennej z uwzględnieniem wartości kulturowych i przyrodniczych”, wyznaczono kierunek działania (A.1.3.) polegający na przyjmowaniu rozwiązań przestrzennych uwzględniających uwarunkowania wynikające z poszanowania dziedzictwa kulturowego. Z kolei w Priorytecie D.1. dotyczącym wspierania środowisk twórczych i rozwoju infrastruktury kulturalnej, wskazano kierunek działania D.1.6. – „Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego”, zgodnie z którym należy podjąć działania: „(...) mające na celu wzrost rozpoznawalności Miasta jako centrum kultury oraz centrum turystyki kulturowej. Miasto charakteryzuje różnorodność atrakcji kulturalnych, lecz obecnie nie może ona być należycie wykorzystana ze względu na zły stan techniczny wielu obiektów historycznych. Również poziom wiedzy o dziedzictwie kulturowym Miasta jest niezadowolający. Dlatego należy podjąć działania mające na celu poprawę standardów ochrony spuścizny kulturowej. Chodzi nie tylko o ochronę zabytków kultury materialnej, ale także o dziedzictwo związane z tradycjami kulturowymi, z twórczością artystów wywodzących się z Białegostoku, a także o poprawę dostępu do informacji o dziedzictwie kulturowym poprzez wsparcie inicjatyw wydawniczych, wystawienniczych, edukacyjnych”.

(akta kontroli str. 170-173)

1.5. MKZ na bieżąco prowadził analizę realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. W dniu 7 lutego 2019 r. wystąpił do jednostek organizacyjnych Urzędu i miejskich jednostek organizacyjnych o udzielenie informacji dotyczących zrealizowanych w 2018 roku i trwających zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, w tym obejmujących: przygotowanie dokumentacji, prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w gminnej ewidencji zabytków, a także zadań związanych z ochroną miejsc pamięci narodowych wraz z wysokością wydatkowanych środków finansowych. Na przykład: [1] w odpowiedzi z 14 lutego 2019 r. Departament Gospodarki Komunalnej poinformował m. in. o bieżącym utrzymaniu cmentarzy mniejszości narodowych: żydowskiej (cmentarza wyznania mojżeszowego) i niemieckiej (cmentarza ewangelicko-augsburskiego i cmentarza ewangelickiego); [2] Departament Inwestycji poinformował m. in. o przebudowie dachu, wymianie okien oraz wykonaniu elewacji i innych robót zabezpieczających budynek, w którym ma siedzibę VI Liceum Ogólnokształcące w Białymstoku (budynek wytworzony przez mniejszość rosyjską). Wydatki Miasta na ochronę zabytków, w tym ochronę dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych szerzej opisano w pkt 1.9. niniejszego wystąpienia pokontrolnego. (akta kontroli str. 174-200)

¹⁸ Gminny program opieki nad zabytkami Białegostoku na lata 2010-2013 został przyjęty uchwałą Rady Miejskiej Białegostoku z dnia 24 czerwca 2010 r., a z kolei gminny program opieki nad zabytkami na lata 2018-2021 przyjęto uchwałą z dnia 18 czerwca 2018 r.

1.6. Zdaniem Dyrektora Departamentu Kultury „Na terenie Miasta Białystok funkcjonują tematyczne szlaki turystyczne, które nie zostały wprost poświęcone mniejszościom narodowym, ale z uwagi na strukturę narodowości miasta w XIX i XX wieku, znajdują się na nich elementy należące do kultury mniejszości narodowych zamieszkujących wtedy Białystok. Powstanie szlaków miało na celu całościowe uporządkowanie historycznego dziedzictwa miasta, według podstawowych grup, do których można zaliczyć poszczególne atrakcje. Jako najważniejsze grupy atrakcji uznano te, które tworzą w mieście spójną całość o oryginalnym i niepowtarzalnym charakterze. To znaczy mogą samodzielnie stanowić powód podróży turystycznej do miasta lub istotnie wpłynąć na chęć jego odwiedzenia. Do głównych grup atrakcji zaliczono: zabytki związane ze spuścizną rodu Branickich, zabytki pofabrykanckie, elementy architektury: katolickiej, prawosławnej, żydowskiej i drewnianej. Wśród nich znajdują się obiekty związane w różny sposób z mniejszościami narodowymi”. Na obszarze Białegostoku powstało sześć tematycznych szlaków turystycznych, obejmujących w swoich elementach dziedzictwo mniejszości narodowych i z nimi związane: „Szlak białostockich świątyń”, „Szlak białostockich fabrykantów”, „Szlak architektury drewnianej”, Szlak Esperanto i wielu kultur”, Szlak Bojar” i „Szlak Dziedzictwa Żydowskiego w Białymstoku”. Na przykład: [1] „Szlak białostockich fabrykantów” powstał pod koniec 2011 roku. Białystok w drugiej połowie XIX wieku i na początku XX stulecia był silnym ośrodkiem przemysłu włókienniczego. W mieście przybyło zarówno zakładów produkcyjnych, jak i okazałych siedzib fabrykantów. Szlak powstał aby pokazać turystom historię ludzi – fabrykantów różnych narodowości oraz ich sukcesów, zapisanych w pozostałościach po zakładach, pałacach, dworach, które przetrwały do dziś. Obiekty aktualnie pełnią odmienne od pierwotnych funkcje, ale są świadectwem dawnych czasów. Na szlaku są obiekty będące spuścizną mniejszości narodowych tj. Zakłady Nowika, Pałacyk Cytronów, Haschacha, Pałac Beckera, Pałacyk Tryllingów, Pałac Krusensternów, Lubomirskich oraz Dwór fabrykanta Weltera; [2] „Szlak Dziedzictwa Żydowskiego w Białymstoku” został utworzony i zorganizowany przez doktorantów i studentów Uniwersytetu w Białymstoku oraz Fundację Uniwersytetu w Białymstoku, przy wsparciu Miasta Białystok w 2008 roku. Szlak obejmuje miejsca związane z historią białostockich Żydów, jest oznakowany i wydano folder o nim. Znajdują się na nim obiekty: Pałacyk Cytronów (obecnie Muzeum Historyczne) – Fabryka Tytoniu Fajwela Janowskiego – Synagoga Szmuela – Żydowskie Gimnazjum Żeńskie Zinaidy Chwolesowej – Teatr Palace – Szpital Żydowski (obecnie Szpital Położniczo-Ginekologiczny) – Pałacyk Tryllingów – Gimnazjum im. Króla Zygmunta Augusta (obecnie VI Liceum Ogólnokształcące) – Biblioteka im. Szolema Alejchema – Sanatorium Towarzystwa Ochrony Zdrowia – Gimnazjum Hebrajskie (obecnie Szpital Miejski) – Kamienica czynszowa, Kinoteatr Apollo – Kamienica czynszowa (obecnie Akademia Teatralna w Warszawie filia w Białymstoku) – Gimnazjum Józefa Zeligmana, Józefa Lebenhafta i Jakuba Derczyńskiego – Teatr miniatur Gilarino – Kamienice Izaaka Zabłudowskiego – Towarzystwo dobroczynne Linas Chajlim – Dom rodzinny Ludwika Zamenhofs – Pomnik Ludwika Zamenhofs – Tablica Icchaka Malmeda – Gimnazjum Dawida Druskina – Pomnik Bohaterów Powstania w Getcie – Synagoga Cytronów (obecnie Galeria im. Sienkiewicza) – Ulica Waryńskiego – Kino Modern – Dom rodzinny Jakuba Szapiro – Pałacyk Nowika – Szkoła żydowska Tarbut (obecnie Szkoła Rzemieślnicza im. Marii Grzegorzewskiej) – Żydowska Szkoła Rzemieślnicza (obecnie Wydział Fizyki Uniwersytetu w Białymstoku) – dawny kościół Misji Barbikańskiej w Białymstoku (byłe Kino Syrena) – Chanajki – Piaski – Cmentarz Rabinacki (obecnie Park Centralny) – Synagoga Piaskower – Pomnik Wielkiej Synagogi – Ratusz – Cmentarz Żydowski (ul. Wschodnia) – Cmentarz choleryczny.

(akta kontroli str.108-114 i 201-204)

1.7. W myśl przepisów ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej¹⁹ Miasto Białystok jest organizatorem dwóch muzeów: Muzeum Wojska i Muzeum Pamięci Sybiru, posiadającego statut muzeum w organizacji. W zbiorach Muzeum Wojska występuje jeden eksponat, który należy do dziedzictwa kulturowego mniejszości żydowskiej. Jest to pieczęć zakładu garbarskiego „Finkelsztejna”, datowana na lata 20-30 XX wieku. Zabytek ten nie stanowi wyodrębnionej kolekcji.

¹⁹ Dz. U. z 2018 r. poz. 1983, ze zm.

W zbiorach Muzeum Pamięci Sybiru nie występują zabytki ruchome, stanowiące dziedzictwo mniejszości narodowych. (akta kontroli str. 205-206)

1.8. Program Rewitalizacji Miasta Białegostoku na lata 2017-2023 został przyjęty uchwałą nr XXXIV/559/17 Rady Miasta Białegostoku z dnia 24 kwietnia 2017 r. i zaktualizowany uchwałą nr XLIX/750/18 Rady Miasta Białegostoku z dnia 23 kwietnia 2018 r.²⁰. Zakładał on interwencję w różnych sferach tj. społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, środowiskowej i technicznej, uwzględniając przy tym realizację projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych z różnych źródeł finansowania. Sporządzono go na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym²¹ w związku z art. 52 ust. 1 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji²² oraz zgodnie z Wytycznymi Ministerstwa Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020²³. Żaden z opisanych w programie przedsięwzięć rewitalizacyjnych, o których mowa w pkt 5 ppkt 1 lit. f załącznika do ww. wytycznych, nie zakładał z zasady ochronę dziedzictwa architektury i urbanistyki jako fundamentu tożsamości lokalnej. Natomiast w ramach celów operacyjnych: 3.3. Atrakcyjna przestrzeń publiczna służąca wszystkim aktorom miasta oraz 3.5. Wysoki poziom środowiskowych walorów życia mieszkańców, jako jeden z kierunków działania założono: *Zachowanie unikalnego krajobrazu cennych kulturowo części miasta (np. ze względu na unikalną architekturę, dziedzictwo historyczne)*. W ramach realizacji dwóch projektów²⁴ dotyczących działań rewitalizacyjnych na terenie Miasta przewidziano m.in. wykonanie generalnych remontów budynków stanowiących dziedzictwo kulturowe mniejszości żydowskiej. W programie ujęto także projekty uzupełniające, w tym m.in. dotyczący adaptacji zabytkowego obiektu przy ul. Lipowej 41D na cele kultury (budynek po żydowskiej szkole religijnej Talmud Torá). Przedsięwzięcie ma być zrealizowane do końca 2023 roku. (akta kontroli str. 207-209)

Poprzedni Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Białegostoku ustanowiony uchwałą nr LVIII/747/10 Rady Miasta Białegostoku z 24 czerwca 2010 r. na lata 2010-2015 nie był realizowany. Jak wyjaśnił zastępca Dyrektora Departamentu Urbanistyki Urzędu Miejskiego: „Spowodowane to było niezabezpieczeniem środków finansowych na ten cel. Uchwalając program Rada Miejska nie zabezpieczyła środków na realizację przewidzianych w nim projektów. Istotne było również to, że w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013 nie zabezpieczono środków na działania z zakresu rewitalizacji. Według mnie był to ewenement w skali kraju. W efekcie czego brak było możliwości realizacji zadań i ich finansowania z budżetu gminy, jak też pozyskania środków ze źródeł zewnętrznych. Program faktycznie był martwy, również w kontekście ochrony i zachowania materialnego dziedzictwa kulturowego, w tym dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych.” (akta kontroli str. 210-220)

1.9. W latach 2016 – 2019 (do 30 kwietnia) ogółem wydatki Miasta Białegostoku na ochronę zabytków wyniosły odpowiednio: 6.149,95 tys. zł, 2.877,46 tys. zł., 1.933,28 tys. zł i 3.279,20 tys. zł, co stanowiło 0,40%, 0,15%, 0,09% i 0,28 % ogółem wydatków Miasta w badanym okresie²⁵. Natomiast na ochronę zabytków stanowiących dziedzictwo kulturowe

²⁰ W wyniku dokonanej w 2018 r. aktualizacji Programu rewitalizacji został on uzupełniony o 32 projekty podstawowe i 13 projektów uzupełniających – łącznie 45 projektów rewitalizacyjnych.

²¹ Dz. U. z 2019 r. poz. 506

²² Dz. U. z 2018 r. poz. 1398, ze zm.

²³ Komunikat Ministra Rozwoju z dnia 22 stycznia 2016 r. w sprawie wytycznych Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie kontroli Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 (Dz. Urz. poz. 163, zmieniony komunikatem Ministra Rozwoju z dnia 17 sierpnia 2016 r. w sprawie zmienionych wytycznych Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 (Dz. Urz. poz. 822).

²⁴ Przedsięwzięcie nr 1 – Przebudowa i zmiana sposobu użytkowania zabytkowego budynku przy ul. Sukiennej 5 na potrzeby placówki opiekuńczo – wychowawczej wraz z rozbudową budynku gospodarczego i nowym zagospodarowaniem terenu. Przedsięwzięcie nr 2 – Remont i modernizacja budynku przy ul. Ciepłej 4. Koszt opracowania dokumentacji projektowej wyniósł odpowiednio 108,2 tys. zł i 91,46 tys. zł. W wyniku przeprowadzonych postępowań przetargowych odpowiednio w dniach 22 października 2018 r. i 29 czerwca 2018 r. zawarto umowy z wykonawcami na realizację robót budowlanych o wartościach 3.596.445,39 zł i 3.449.524,00 zł. Termin zakończenia prac na obu obiektach upływa 18 czerwca 2020 r. i 10 grudnia 2019 r. Powyższe wydatki ponoszone były z budżetu Miasta.

²⁵ W latach 2016-2019 wydatki ogółem Miasta wyniosły odpowiednio: 1.522.131.935 zł, 1.895.419.422 zł, 2.180.687.048 zł oraz 2.324.731.602 zł.

mniejszości narodowych, będących w zarządzie Miasta, wydatkowano odpowiednio: 2.376,32 tys. zł; 224,64 tys. zł; 232,97 tys. zł i 80,76 tys. zł, co stanowiło 38,64%, 7,81%, 12,05% i 2,46% wydatków ogółem na ochronę i opiekę nad zabytkami w Białymstoku²⁶.

(akta kontroli str. 221-222)

W dniu 26 listopada 2018 r. Miasto wystąpiło do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN)²⁷ z wnioskiem o dofinansowanie w 2019 roku projektu *Zagospodarowanie terenu cmentarza ewangelicko-augsburskiego na Rynku Siennym w Białymstoku*. Wniosek został odrzucony, gdyż uznano, że dotyczył on zadania związanego ze sprawowaniem opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi, które z przedmiotowego programu były wyłączone.

(akta kontroli str. 223-240)

1.10. W okresie objętym kontrolą Miasto przyznało dotację na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków w wysokości po 1.200,00 tys. zł w 2016 i 2017 roku, a w kolejnych latach odpowiednio 1.178,00 tys. zł i 838,00 tys. zł. Natomiast kwoty udzielonych w tym okresie dotacji na prace realizowane przy zabytkach stanowiących dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych wyniosły odpowiednio: 370,7 tys. zł, 406,00 tys. zł, 657,00 tys. zł i 540,8 tys. zł., co stanowiło od 30,89 % w 2016 do 65,49% w 2019 roku udzielonych dotacji na dofinansowanie ogółu prac budowlanych realizowanych przy tego rodzaju obiektach. Dotacje przeznaczono głównie na remonty pokrycia dachowego, elewacji, klatek schodowych, a także na wymianę stolarki okiennej w zabytkowych obiektach, wytworzonych przez mniejszość żydowską i rosyjską. Nie stwierdzono przypadków niewykorzystania lub zwrotu udzielonych dotacji.

(akta kontroli str. 241-253, 255-261, 292-293 i 367)

1.11. W latach 2016-2017 w Mieście nie obowiązywał żaden program w zakresie ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego. Rada Miasta Białystok uchwałą nr LI/793/18 z dnia 18 czerwca 2018 r. przyjęła Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta Białegostoku na lata 2018-2021, co szerzej opisano w pkt. 1.3.2. niniejszego wystąpienia pokontrolnego. W okresie objętym kontrolą dotacji na prace związane z zachowaniem, konserwacją czy odbudową obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków udzielano na podstawie uchwał Rady Miejskiej w Białymstoku, co szerzej opisano w pkt 1.12. niniejszego wystąpienia pokontrolnego. W tym okresie, przedmiotowego wsparcia udzielono ogółem odpowiednio: 10, 11, 12 oraz dziewięciu wnioskodawcom, w tym w 2016 i 2018 roku - czterem, a w 2017 i 2019 roku - dwóm i pięciu podmiotom na prace przy zabytkach będących dziedzictwem kulturowym mniejszości narodowych.

(akta kontroli str. 115-117 i 254)

1.12. W okresie objętym kontrolą zasady udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków znajdujących na terenie Miasta uregulowano w uchwałach Rady Miasta Białegostoku nr LI/644/10 z 21 stycznia 2010 r. oraz XXVI/292/16 z 5 października 2016 r. Oba dokumenty określały m.in. krąg podmiotów, charakter prac na które dotacja mogła być udzielona²⁸, czy też maksymalną wysokość dofinansowania²⁹. Zgodnie z postanowieniami przedmiotowych uchwał, dotacją mogły być objęte zabytki (nieruchome i ruchome) wpisane do rejestru zabytków. Opracowano także wzory stosownych wniosków wraz z określeniem warunków oraz dokumentów niezbędnych do ich rozpatrzenia, a także zasady i tryb postępowania przy ocenie wniosków o udzielenie dotacji na ww. prace przy tych obiektach³⁰. Stosownie do przyjętych w uchwałach założeń, celem udzielenia dotacji było

²⁶ Podano łącznie wydatki w: dz. 921, rozdz. 92120 *Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego*, Zarząd Mienia Komunalnego - dz. 700 *Gospodarka mieszkaniowa*, Departamentu Inwestycji - dz. 750 *Administracja publiczna* oraz dz. 801. *Oświata i Wychowanie*(na (na utrzymanie obiektów oświatowych), *Gospodarka Komunalna* - dz. 900 *Gospodarka komunalna i ochrona środowiska*.

²⁷ Wniosek złożono w ramach programu Miejsca pamięci i trwale upamiętniania.

²⁸ W obu przypadkach odwołano się do prac i nakładów wymienionych w art. 77 ustawy o ochronie zabytków.

²⁹ Wysokość udzielonej dotacji nie mogła przekroczyć odpowiednio 50% i 75% nakładów koniecznych na wykonanie prac przy danym obiekcie.

³⁰ Zarządzeniem nr 201/15 z 19 marca 2015 r. oraz zarządzeniem wewnętrznym nr 8/17 z dnia 13 lutego 2017 r. Prezydenta Miasta Białegostoku określono zasady i tryb postępowania przy ocenie wniosków o udzielenie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.

m.in. wspieranie działań właścicieli lub posiadaczy zabytków dla zapewnienia ochrony i konserwacji wartościowych elementów substancji zabytkowej tworzących ramy przestrzeni publicznej.

W latach 2016-2019 (do 30 kwietnia 2019 r.) do Urzędu wpłynęło odpowiednio pięć, dwa, sześć oraz pięć wniosków o udzielenie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach będących dziedzictwem kulturowym mniejszości narodowych, z tego w 2016 i 2018 roku odpowiednio jeden i dwa wnioski zostały rozpatrzone negatywnie. Dyrektor Departamentu Kultury wyjaśniła, że powodem odrzucenia były głównie braki w dokumentacji uniemożliwiającej rzetelną ich ocenę³¹.

Analiza akt ośmiu spraw największych wartościowo³² dofinansowań do prac budowlanych obejmujących zabytki mniejszości narodowych, w poszczególnych latach objętych kontrolą wykazała, że:

- zadania były zgodne z celami i założeniami przewidzianymi w cytowanych uchwałach,
- wnioski złożono na obowiązujących wzorach wraz z kompletem wymaganych dokumentów,
- kwoty udzielonych dotacji nie przekraczały określonej procentowo wysokości koniecznych nakładów przewidzianych w kosztorysie na dane przedsięwzięcie,
- rzeczowy zakres robót był weryfikowany przez MKZ³³, który potwierdzał zgodność wykonania prac z dokumentacją,
- nie stwierdzono wykorzystania dotacji niezgodnie z przeznaczeniem oraz konieczności jej zwrotu w całości lub części,
- wnioskodawcy terminowo przedłożyli kompletną dokumentację powykonawczą wraz z wymaganymi do rozliczenia dokumentami, zgodnie z zapisami § 8 umów,
- pracownicy Departamentu Kultury wizytowali tereny prac na poszczególnych obiektach³⁴, podczas których potwierdzano m.in. umieszczanie tablicy informacyjnej o współfinansowaniu realizacji danego zadania z dotacji celowej z budżetu Miasta Białegostoku,
- płatności były realizowane zgodnie z postanowieniami umów,
- w umowach zawarto zapisy zobowiązujące wnioskodawców m.in. do wykorzystania dotacji w przewidzianym terminie i zgodnie z celem określonymi umową, zwrotu niewykorzystanych kwot lub pobranych w nadmiernej wysokości na wskazany rachunek bankowy Miasta wraz z odsetkami w wysokości określonej jak dla zaległości podatkowych, liczonych od dnia przekazania dotacji na rachunek bankowy wnioskodawcy,
- przeprowadzone prace przyczyniały się do zachowania obiektów zabytkowych, a tym samym dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych.

(akta kontroli str. 262-395)

1.13. W okresie od 1 stycznia 2016 r. do 21 maja 2019 r. do Urzędu nie wpływały skargi dotyczące ochrony materialnego dziedzictwa kulturalnego i obiektów mniejszości narodowych znajdujących się na terenie Białegostoku. (akta kontroli str. 396)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono nieprawidłowość polegającą na nieposiadaniu przez Miasto Białystok przez cztery lata i 168 dni aktualnego gminnego programu opieki nad zabytkami, o którym mowa w art. 87 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków (z dniem 1 stycznia 2014 r. wygasł poprzednio obowiązujący gminny program opieki nad zabytkami Białegostoku na lata 2010-2013). Zdaniem dyrektor Departamentu Kultury „w okresie od 1 stycznia 2014 r. program nie był opracowywany

³¹ W kolejnych latach wnioskodawcy ponownie ubiegali się o dofinansowanie składając stosowne wnioski wraz z kompletem wymaganych dokumentów i w efekcie otrzymali dotację z budżetu Miasta.

³² W poszczególnych latach objętych kontrolą analizą objęto dotacje udzielone w wysokości odpowiednio: 240,5 tys. zł, 406 tys. zł, 457 tys. zł oraz 364 tys. zł, co stanowiło 64,9%, 100%, 69,6% oraz 63,3% udzielonych dotacji na zabytki mniejszości narodowych.

³³ We wszystkich przypadkach, zgodnie z postanowieniami § 8 ust. 2 zawartych umów, na protokołach końcowych odbioru wykonanych prac widnieje podpis MKZ.

³⁴ Uprawnienie wynikające z postanowień § 9 ust. 8 i § 7 ust. 4 umów zawartych odpowiednio w 2016 roku i latach późniejszych.

z uwagi na zmiany organizacyjne w Urzędzie Miejskim, w tym proces tworzenia Biura Miejskiego Konserwatora Zabytków”.

W Urzędzie Biuro funkcjonuje od 1 grudnia 2014 r., co zostało szerzej omówione w pkt 1.1. niniejszego wystąpienia pokontrolnego. Pomimo braku programu w ww. okresie Miasto realizowało zadania związane z utrzymaniem i restauracją zabytków.

Gminny program opieki nad zabytkami dla Miasta Białegostoku na lata 2018-2021 został uchwalony przez Radę Miasta Białystok 18 czerwca 2018 r. (akta kontroli str. 115-126)

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia określanie potrzeb i działania Miasta Białystok na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych.

OBSZAR

2. Współpraca przy realizacji działań i celów ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych

Opis stanu faktycznego

2.1. Na etapie opracowywania gminnego programu opieki nad zabytkami, Biuro współpracowało z właścicielami lub posiadaczami zabytków, w tym z mniejszościami narodowymi. W przypadku zabytków Białegostoku współpraca dotyczyła dwóch mniejszości i reprezentujących je organizacji, stowarzyszeń i związków religijnych, tj. żydowskiej i białoruskiej. Z mniejszością żydowską poruszane zagadnienia dotyczyły granic cmentarzy żydowskich, zapisów ochronnych cmentarzy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, prac restauratorskich prowadzonych na terenie cmentarza przy ul. Wschodniej, macew odkrywanych podczas prowadzonych robót budowlanych na terenie Miasta, a także utworzenia w Białymstoku muzeum poświęconego historii lokalnej społeczności żydowskiej. W spotkaniach z MKZ uczestniczyli rabin, przedstawiciele Zarządu Gminy Wyznaniowej Żydowskiej w Warszawie („GWŻ”) oraz p. Lucy Lisowska - białostoczanka, Prezes Centrum Edukacji Obywatelskiej Polska - Izrael. Przedstawiciele gminy żydowskiej uczestniczyli czynnie w sesjach Rady Miasta zabierając głos m.in. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części osiedli Centrum i Przydworcowe w Białymstoku (rejon ulicy Młynowej i Cieszyńskiej). Współpraca Miasta z mniejszością żydowską ma charakter stały. W porozumieniu z przedstawicielem GWŻ w Warszawie zabezpieczane są, odkrywane na terenie Miasta macewy (np. z ul. Jesiennej i ul. Bema), prowadzone są badania archeologiczne w granicach dawnego getta (modernizacja ulicy Czystej w Białymstoku), projektowane jest zagospodarowanie Placu Moniuszki, obejmującego częściowo teren dawnego cmentarza żydowskiego, ustalane są miejsca nasadzeń na terenie miejsca pamięci przy ul. Żabiej/ Plac Mordechaja Tenenbauma. Ponadto, rokrocznie w sierpniu młodzież z Polski, Niemiec, Izraela, Stanów Zjednoczonych oraz wielu innych krajów Europy (m.in. z Francji, Ukrainy, Białorusi, Anglii, Belgii i innych) odnawia macewy na terenie cmentarza przy ul. Wschodniej. W pracach uczestniczy m.in. Heidi Szpek, profesor z Uniwersytetu w Waszyngtonie, autorka monografii cmentarza. Akcję organizuje Centrum Edukacji Obywatelskiej Polska - Izrael i niemiecka ASF Akcja Pokuty Służby dla Pokoju³⁶. W spotkaniach z wolontariuszami uczestniczył MKZ. Kolejne działania zaplanowano na sierpień 2019 roku. Koordynatorem wszystkich działań jest Lucy Lisowska, która od wielu lat z ramienia GWŻ w Warszawie opiekuje się cmentarzem i organizuje wolontariuszy do pracy.

W przypadku Białoruskiego Towarzystwa Społeczno – Kulturalnego Zarządu Głównego w Białymstoku (jedyna mniejszość narodowa będąca posiadaczem zabytku w Białymstoku) prowadzona współpraca dotyczyła uzgodnienia zakresu prac budowlanych przy zabytku (w 2017 r. zakończono prace polegające na wykonaniu schodów wewnętrznych). Obecnie dzięki systematycznie od lat prowadzonym pracom, zabytkowa kamienica przy ul. Warszawskiej 11 znajduje się w dobrym stanie technicznym. (akta kontroli str. 123-129)

³⁶ Aktion Suhnezeichen Frieden Solirnspe.

2.2. W latach Biuro nie współpracowało z jednostkami samorządu terytorialnego z terenu województwa podlaskiego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych. Natomiast współpracowało z organami ochrony zabytków, tj. WKZ oraz pośrednio z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego, przygotowując materiały do analiz.

Współpraca MKZ z WKZ dotyczyła przede wszystkim spraw związanych z prowadzeniem rejestru zabytków oraz gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków. Np. w 2016 r. Miejski Konserwator Zabytków wnioskował o zmianę załącznika graficznego karty ewidencyjnej Cmentarza Ewangelickiego założonego w XVIII w., nieczynnego od schyłku XIX w. położonego u zbiegu ulic Młynowej i Sienny Rynek w Białymstoku, (Karta Cmentarza Nr 0436, Z. Cybulko, V 1989 r.). MKZ przesłał załącznik Nr 1 z proponowaną zmienioną granicą cmentarza ewangelickiego. Propozycja zmiany zasięgu cmentarza uwzględniała dane z mapy geodezyjnej S. Chojnickiego z 1937r., stan użytkowania opracowany przez I.F. Tłoczka z 1938r. oraz przeprowadzone w roku 2010, ratownicze badania archeologiczne. W rezultacie dokonanych badań archeologicznych, a następnie przeniesienia szczątków z terenu poszerzenia ul. Młynowej, faktyczny teren cmentarza został ograniczony do części działki o nr geod. 803/4 oznaczonej na załączniku graficznym. Zmiana załącznika graficznego pozwoliła na oznaczenie faktycznych granic Cmentarza Ewangelickiego w projekcie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, a następnie uzgodnienie projektu planu przez MKZ. W 2015 r. na terenie cmentarza, zlikwidowano dziki parking, a miejsce oznakowano tablicą informacyjną o historii cmentarza, przygotowaną przez Biuro. W 2017 r. MKZ uzgodnił dokumentację upamiętnienia dawnego cmentarza ewangelicko – augsburskiego mieszczącego się przy ul. Młynowej i Rynku Siennym w Białymstoku. W miejscu tym powstanie zielony skwer oraz artystyczna instalacja z płaskorzeźbami prof. Jarosława Perszki z cyklu „Ślady wielokrotnione”. W br. prace będą realizowane, ponieważ wyłoniono w wyniku przetargu wykonawcę tej inwestycji. W 2017 r. MKZ wystąpił do WKZ o opinię w celu włączenia do GEZ kart adresowych, wśród których znalazły się zabytki mniejszości narodowych tj. hala Fabryczna – „Biaform” S.A. Dojłidy Fabryczne 24; kamienica Kilińskiego 7, Kamienica, Kilińskiego 7/1; zespół budynków Gubernialnego Urzędu Akcyzowego, późn. Państwowej Wytwórni Wódek, ul. Warszawska 65; budynki o nr ewid. 1922, 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928; budynek magazynowy, ul. Wojsk Ochrony Pogranicza 9; magazyn tranzytowy, ul. Warsztatowa. W stosunku do dwóch ww. budynków WKZ nie zajął stanowiska, pozostałe włączone zostały do ewidencji zabytków, jeden obiekt wpisany został do rejestru zabytków województwa podlaskiego. Ponadto MKZ przygotowywał informacje o dawnych cmentarzach i terenach dawnych cmentarzy żydowskich na terenie miasta, które następnie zostały przekazane Ministerstwu Kultury i Dziedzictwa Narodowego pismem z 21 sierpnia 2017 r. (R.5135.179.2016.AW). Poza tym MKZ pismem z 27 kwietnia 2017 r. (MKZ.4122.1.2017) zgłosił WKZ odkrycie fragmentów drewnianej bramy prowadzącej do getta, odsłoniętych podczas prowadzenia robót budowlanych związanych z przebudową ulicy Czystej. Przeprowadzone ratunkowe badania archeologiczne zidentyfikowały obiekt jako część dawnej instalacji kanalizacyjnej, nie potwierdzając faktu, że jest to konstrukcja związana z historycznym ogrodzeniem getta. (akta kontroli str. 123-126 i 130-169)

Stwierdzone
nieprawidłowości

OCENA CZĄSTKOWA

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia działania Miasta Białegostoku w zakresie współpracy z przedstawicielami mniejszości narodowych i WKZ przy realizacji celów służących ochronie materialnego dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych.

IV. Uwagi i Wnioski

W związku z wyeliminowaniem stwierdzonej nieprawidłowości poprzez przyjęcie 18 czerwca 2018 r. „Gminnego Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta Białegostoku na lata 2018-2021”, Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag ani wniosków pokontrolnych.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

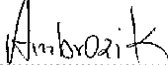
Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Białymstoku. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

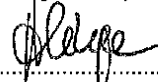
Białystok, 3 lipca 2019 r.

Kontroler:
Tomasz Ambrozik
doradca ekonomiczny

.....
podpis

p.o. DYREKTORA DELEGATURY
Najwyższej Izby Kontroli w Białymstoku
Agata Ciupa

.....
podpis